

44909127-6	30/10/2014	הארץ - גלריה	עמוד 4	1	26.23x29.65
אוניברסיטה תל אבי - 78					

למה "נגישות" היא ביטוי
דווקא לאי שוויון והפליה?
סביבה

04

מי צריך נגישות כשיש גישה

קורס ייחודי בבית הספר לאדריכלות באוניברסיטת תל אביב עוסק במחקר עיוני ומעשי של מבנים לבעלי מוגבלויות. עד כמה אדריכל אמור להיות עסוק בבעיות אתיות ולמה בעצם הסביבה לא מותאמת מראש לכל בני האדם, בלי הפרדה בין בעלי לקויות לבין האחרים

מרכז יום בבת ים. עמידה בדרישות החוק לא מספיקה ליצירת חוויה אנושית נעימה צילום: אורה סולם

ללמוד כי התכנון האדריכלי ענה על מרבית הדרישות והתקנים המנוסחים בפרוגרמות בכל הנוגע להתאמת המבנים, העיצוב והציוד למשתמשים השונים, החניכים, הצוות, העובדים והמבקרים, והושקעו יצירתיות ורצון טוב ביצירת אווירה ביתית נעימה. מנגד, הדו"חות הצביעו על לא מעט הטען שיפור: הקניית עצמאות לחניכים, חצרות ללא צל, ריצוף שאינו מותאם לרמת התחזוקה האפשרית או למעבר כיסאות גלגלים. הסטודנטים לא התייחסו לדימוי האדריכלי הכללי של המבנים, שלפי התצלומים הם מאכזבים למדי באופנתיות מיושנת ויבשה.

דילמה מרכזית בדו"חות העידה בודה היתה אם עיצוב אוניברסלי מקשה על בעלי צרכים מיוחדים או להיפך, אם הוא תורם לתחושת הנורמליות. שאלה אחרת היתה מי קום המבנים הרחק ממרכז הערים ומשכונות מגורים, על רקע ההבנה העומדת בבסיס פעילותה של קרן שלם כי "לאדם בעל לקויות ישנה

היא עובדה רפואית, כדבריו. מורגבלות, נכות או פיגור הן התנאים חברתיות מפלות. הקליניקה היא הזדמנות לשינוי הן בשפה והן בשפת העשייה.

בקורס הראשון בקליניקה, שנבנה בשיתוף החוג לריפוי בעיסוק בפקולטה לרפואה באוניברסיטה, סקרו הסטודנטים - תשעה משיתפים מכל שנות הלימוד - שלוש מבני מע"ש ומרכז יום. מע"ש ציימס טייבה, מרכז טיפולי מעורבות גל ראשון לציון, מע"ש ומרכז יום בת ים. סיכומי העבודות מרשימים בהיקף, בירידה לפרטים ובראייה כוללת, בויהו המגרעות והמעלות, בהתייחסות לנושאים פרוזאיים אבל משמעותיים כמו מיקומם של בתי מע"ש ומרכזי היום בהקשר העירוני ובמרחק הבנוי, עיצוב פנים ותכנון נוף, חומרי גמר ותחזוקה, ריצוף, ריהוט, צבע, מי קום פחי האשפה, תנועה ותחבורה. הסטודנטים הפכו כל אבן והציבו יעד ומחויבות למבט ביקורתי לקריבים של המעשה האדריכלי.

מהערכות הסטודנטים אפשר

מבנה מע"ש בטייבה. אפילו שפת הדיבור מדירה ומפלה צילום: הדר גרסטל

האם עיצוב אוניברסלי מקשה על בעלי לקויות או תורם לתחושת הנורמליות?

ראשית ולא להאליה כניסות אחוריות דחוקות. בשיחה זו עם בר חיים התברר למרבה המבוכה ששפת הדיבור עצמה מדירה ומפלה. לקות

מתוך אמונה שלאדריכלות ישנו כוח מרפא, ומתוך הטיעון ששמצתי מבוגרי בית הספר בתום הלימודים ש'לא ליימדתם אותנו על החיים', ובניסיון להכין סטודנטים לאדריכלות למה שמחכה להם בחוץ, עלה הרעיון להקים את הקליניקה למחקר עיוני ולהערכה ביקורתית של מבנים לאוכלוסיות בעלות מוגבלויות, אומרת האדריכלית טולה עמיה, שיוזמה ומי

נחה את הקורס והסדנה ביחד עם האדריכלית ר"ר טליה מרגלית בבית הספר לאדריכלות באוניברסיטת תל אביב. ליוזמה שותפה קרן שלם המקימה מבני מע"ש - מפעל עבודה שיקומי - המיועדים לשילוב אנשים עם מוגבלויות בקהילה ובמסגרות עבודה.

עם פתיחת שנת הלימודים הנוכחית השבוע התחיל המחזור השני של הקליניקה, ששמה "חקר והערכת פתרונות אדריכליים", על רקע מסקנות ותובנות שנלמדו בקורס הראשון בשנה שעברה. הלימודים בקורס משלבים דיון תיאורטי ועבודה מעשית בשטח. החלק העיוני כולל קריאה ביקורתית של מאמרים העוסקים באתיקה, אסתטיקה ואמפתיה באדריכלות והקשרים המחייבים ביניהן והרצאות מפי מומחים אורחים. בחלק המעשי הסטודנטים ביקרו במבני מע"ש ומרכז יום שנבנו בסיוע קרן שלם, העריכו את איכותם ותפקודם לפי קריטריונים כמו מיקום, פרוגרמה, תקנים, התאמה לשימושים ומשתמשים, והפיקו מסקנות והמלצות לשיפור.

קריטריון מרכזי בתכנון מבנים לבעלי מוגבלויות הוא נגישות, מונח שגור בתחום שגם מעורר לא מעט דילמות. יצחק (איקי) בר חיים, מנכ"ל בית נועם לבעלי מוגבלויות בקריית אונו ודמות מרכזית בתחום, הביע הסתייגות מהמונח נגישות כשיחה שהתקיימה לפני כמה שנים לרגל תערוכה של מבנים לבעלי צרכים מיוחדים בגלריה וזהוזה בתל אביב. אמנם נגישות או הנגשה נחשבת כדבריו צעד גדול בייחס החברה לבעלי לקויות, אבל זהו עדיין ביטוי המשקף אי שוויון ויחס מפלה. במקום על נגישות, בר חיים מדבר על עיצוב אוניברסלי המותאם מראש את הסביבה לכולם, לבעלי לקויות ולאנשים "רגילים",

סביבה
אסתר
זנדברג